

K niektorým aspektom utvárania mravného profilu žiakov SOU

PhDr. MILAN DARÁK — PhDr. NADEŽDA
KRAJČOVÁ,
Katedra pedagogiky PdF UPJŠ, Prešov

Ďalší rozvoj vyspelej socialistickej spoločnosti a štrukturálne zmeny, ktoré v dôsledku vedecko-technického pokroku zasiahli všetky oblasti spoločenského života, nevyhnutne vyžadujú venovať pozornosť popri plnení výrobných plánov aj všestrannému prehlbovaniu výchovy a vzdelávania budúcich robotníkov. Skutočnosť, že robotnícka trieda je vedúcou silou našej spoločnosti a že mládež pripravujúca sa na robotnícke povolania predstavuje v súčasnosti 60 % 14-ročnej populácie, určuje miesto a význam prípravy tejto sociálnej skupiny mládeže v našej výchovno-vzdelávacej sústave.

Táto príprava nemôže byť a ani nie je redukovaná len na reprodukčný proces pracovnej sily, i keď táto jej zložka je, prirodzene, určujúca. Spoločenské potreby i individuálny záujem mladých robotníkov vyžaduje však súčasne zabezpečiť vysokú politickú a odbornú úroveň nastupujúcej generácie robotníckej triedy ako jedného z rozhodujúcich činiteľov ekonomickej, ale i sociálno-politickej sily štátu. Predpokladá to vychovať učňovskú mládež na triedne uvedomelých občanov s vyvinutým triednym citom a vedomím príslušnosti k robotníckej triede. Preto sa v súčasnom období pripisuje v rámci komunistickej výchovy mládeže pripravujúcej sa na robotnícke povolanie veľký význam účinnej ideovo-politickej a mravnej výchove.

Pri plnení úloh mravnej výchovy robotníckej mládeže sa dosiahlo v uplynulom období mnoho pozitívnych výsledkov. Uskutočnené výskumy v tejto oblasti však poukazujú i na rad nedostatkov a rezerv, ktoré v tejto oblasti komunistickej výchovy naďalej pretrvávajú. Ďalšie zvyšovanie účinnosti procesu mravnej výchovy si preto žiada poznať skutočnú situáciu, konkrétny stav sfornovanosti mravného profilu žiakov SOU a účelne na ňom budovať.

Táto potreba, ako aj aktuálnosť uvedenej problematiky sa stala predmetom čiastkovej výskumnej úlohy „Utváranie ideovo-mravného vedomia žiakov SOU“, na riešení ktorej v období 7. päťročnice participoval kolektív riešiteľov Katedry pedagogiky Pedagogickej fakulty UPJŠ v Prešove pod vedením prof. PhDr. Michala Ričalku, CSc.

Výskum sme realizovali v rokoch 1984–85 na vzorke 506 žiakov I.–III. ročníka 3-ročných učebných odborov SOU vo Východoslovenskom kraji (SOU Pozemné stavby Prešov, SOU chemické Chemkostav Humenné, SOU poľnohospodárske Lipany, SOU združené Trebišov a SOU VSŽ Košice). Cieľom riešenia výskumnej úlohy bolo prostredníctvom subčiasťkových úloh skúmať niektoré aspekty utvárania mravného vedomia žiakov a analyzovať podiel výchovných činiteľov na jeho celkovej sformovanosti.

Východiskom získavania informácií bol pre nás anonymný dotazník, ktorým sme skúmali názory respondentov na niektoré otázky súvisiace s utváraním socialistického mravného vedomia v podmienkach výchovnej práce SOU. Poznanie existujúceho stavu však bolo len prvým krokom nášho výskumného úsilia; v ďalšej fáze výskumu nás zaujímalo, či a do akej miery je možné zvýšeným pedagogickým úsilím ovplyvňovať zistenú úroveň mravného vedomia žiakov SOU. Za týmto účelom sme uskutočnili pedagogický experiment, v rámci ktorého mali učitelia v experimentálnych triedach v priebehu školského roka venovať v súlade s vypracovanými požiadavkami experimentálneho zásahu zvýšenú pozornosť niektorým otázkam rozvíjania mravného vedomia prostredníctvom obsahu vyučovacích predmetov, využívajúc pritom tie prvky učebnej látky, ktorých povaha to umožňuje. V záverečnej fáze výskumu sme respondentov (žiakov SOU) nechali opäť vyplniť dotazník a dosiahnuté výsledky post merania sme porovnali s výsledkami vstupného (ante) merania.

Spracovaním čiastkových výskumných úloh, ktoré boli vnútorne integrované prostredníctvom témy úlohy, objektu výskumu i použitých metód a techník výskumu, dospeli ich riešitelia k mnohým zaujímavým výsledkom, z ktorých niektoré budeme v ďalšej časti bližšie analyzovať.

Pri skúmaní mravného vedomia žiakov SOU sme riešili celý komplex problémov, z ktorých ťažiskové sa týkali mravných ideálov ako koncentrovaného výrazu mravného vedomia, presvedčenia a správania sa žiakov. Mravný ideál žiaka SOU ako jeho predstava o mravnej dokonalosti projektuje charakter budúceho mravného profilu jeho osobnosti. Preto nás zaujímala otázka výberu a realizácie mravných ideálov žiakov SOU ako predpokladu ich ďalšieho mravného rozvoja.

Na základe spracovania zhromaždených údajov možno usúdiť o celkovej pozitívnej mravnej zameranosti učňovskej mládeže. Napriek nízkej verbálnej pohotovosti pri vymedzovaní podstaty mravných ideálov sa 75,1 % učňov vo svojich každodenných činoch a správaní riadi určitým mravným ideálom, ktorý u nich vznikol neraz ako výsledok dlhodobého procesu hľadania a nachádzania (63,6 % respondentov uviedlo, že svoj mravný ideál si sformovali už na základnej škole). Táto skupina žiakov je síce vnútorne diferencovaná (87,4 % z nich má mravný ideál, ktorý im ponúka socialistická spoločnosť; 12,6 % si pri výbere svojho mravného ideálu zvolilo iné podnety), ale prevaha učňov s pozitívnou mravnou orientáciou je zrejma.

Zarážajúca je však skutočnosť, že na SOU stále ešte existuje 4,3 % žiakov, ktorí nemajú svoje predstavy na mravné správanie sformované do podoby relatívne stáleho mravného ideálu.

Do štruktúry mravných ideálov učni najčastejšie zaraďovali nasledujúce mravné vlastnosti: humánnosť, osobnú disciplinovanosť, samostatnosť, česťnosť, vytrvalosť, statočnosť, slušnosť, mravné vlastnosti týkajúce sa práce a spravodlivosť. K výraznejšie menej preferovaným vlastnostiam patrili: kolektivismus, socialistické vlastenectvo a proletársky internacionalizmus, politická uvedomelosť a aktívnosť.

Výskum však poukázal i na ďalšiu významnú skutočnosť: žiaci SOU nezošávajú len v rovine výberu a utvárania mravného ideálu, ale 73,9 % z nich vynakladá i napriek existencii rozličných prekážok (existenciu prekážok priznalo 43 % učňov) nemalú mravnú aktivitu zameranú na ich odstránenie.

V dôsledku týchto a podobných názorov možno 41,9 % respondentov zaradiť medzi takých, ktorých charakterizuje kladný vzťah k socializmu a jeho hodnotám a ich zmyšľanie a konanie je v súlade so zásadami komunistickej morálky. Neujasnenosťou a nejednoznačnosťou sa vo vzťahu k socializmu a základným zásadám komunistickej morálky vyznačuje 14,2 % žiakov.

Do tretej skupiny sme zaradili 8,3 % učňov, ktorí sa nesprávajú podľa zásad komunistickej morálky. Skupina sa vnútorne člení na žiakov, ktorí sa nesprávajú v duchu komunistickej morálky preto, že na ich správanie kladie vysoké nároky (57,4 % záporne odpovedajúcich žiakov), a tých, ktorí sa tak nesprávajú z presvedčenia (42,9 %).

Poslednú skupinu — 36,4 % — tvorili respondenti, ktorých tieto otázky nezaujímajú (25 % z tohto počtu) alebo na ne nevedeli odpovedať (zvyšných 75 %).

Z uvedených výsledkov je možné okrem pozitívnych zistení vyvodiť i rad rezerv a nedostatkov. Experiment poukázal na zložitosť tohto procesu. Potvrdil na jednej strane pozitívny vplyv výchovného úsilia učiteľov na celkovú úroveň mravného profilu respondentov (prejavujúcu sa v preferovaní vyšších mravných hodnôt v štruktúre mravných ideálov, zvýšení percenta žiakov s kladnou motiváciou vo vzťahu k socializmu a princípom komunistickej morálky, znížení počtu žiakov, ktorí sa nesprávajú v duchu komunistickej morálky a pod.); na druhej strane však nejednoznačnosť, často i protichodnosť v odpovediach respondentov signalizujú existenciu problémov v tejto oblasti, na riešenie ktorých bude potrebné v budúcnosti zamerať výchovné úsilie pedagógov na tomto type škôl (1, 20—44).

Kvalita mravného vedomia osobnosti, výber a realizácia mravných hodnôt do veľkej miery závisí od kvality osvojeného svetonázoru.

V intenciách tejto závislosti prejavili žiaci, ktorých svetonázorové predstavy majú výraznejšiu vedecko-ateistickú tendenciu, myslieť a správať sa v duchu zásad komunistickej morálky. Naproti tomu v skupine veriacich učňov sme častejšie než v iných skupinách postrehli výraznejší odklon od zásad komunistickej morálky a uznávanie iných hodnôt a vzorov.

Kladný vzťah k socializmu, jeho hodnotám, a správanie sa v duchu komunistickej morálky prejavilo vo svojich odpovediach 70,7 % žiakov stojacich na pozíciách vedeckého ateizmu, 46,7 neveriacich respondentov, ktorí si však došiaľ neosvojili základy vedeckého svetonázoru, 37,7 % nevyhranených a len 27,3 % veriacich žiakov. Neujasnenosťou vo vzťahu k socializmu, jeho hodno-

tám i komunistickej morálke sa vyznačovalo 33,3 % žiakov-ateistov, ktorí nedospeli na pozície vedeckého svetonázoru, ďalej 16 % nevyhranených učňov, 7,3 % žiakov, ktorí doteraz si predovšetkým v kognitívnej rovine osvojili vedecko-ateistické svetonázorové predstavy, a nakoniec 6,1 % veriacich žiakov.

Naproti tomu až 18,2 % veriacich žiakov sa podľa ich vlastných výpovedí nespráva v duchu zásad komunistickej morálky (z nich 66,7 % v dôsledku vysokých nárokov, ktoré komunistická morálka kladie na ich správanie, a 33,3 % z presvedčenia). Pomerne vysoké percento negatívnych odpovedí sme zaznamenali v porovnaní s negatívnymi odpoveďami nevyhranených žiakov (6,9 %) a žiakov stojacich na pozíciách vedeckého ateizmu (4,9 %), aj u 13,3 % respondentov, ktorí síce neveria v boha, ale neuznávajú ani vedecký svetonázor. 48,5 % veriacich a 43,8 % svetonázorovo nevyhranených žiakov sa k týmto otázkam nevedelo vyjadriť alebo ich tieto otázky nezaujímajú.

Tieto naše závery potvrdil i experiment, ktorého výsledky poukazujú na rast mravnej aktivity u žiakov zastávajúcich pozície vedeckého ateizmu, pričom vo všetkých ostatných skupinách sme zaznamenali jej značný pokles. Vplyvom koncentrovaného výchovného úsilia učiteľov na SOU sme po experimente zaregistrovali nárast počtu žiakov s kladným vzťahom k socializmu a jeho hodnotám, ktorých zmyšľanie a konanie je v súlade s princípmi komunistickej morálky vo všetkých skupinách svetonázorovej typológie. Najväčšie zastúpenie tu mali žiaci zo skupiny vedeckých ateistov (77,3 %), ďalej nasledovali ateisti (71,4 %), veriaci (48,9 %) a nevyhranení žiaci (39 %).

Analýza výsledkov experimentu súčasne upozornila na skutočnosť, že (okrem skupiny ateistov) ešte existujú žiaci SOU, ktorí majú záporný vzťah k hodnotám socializmu a nesprávajú sa v duchu komunistickej morálky. Najviac respondentov s takýmito postojmi — 14,3 % — sme zaznamenali v skupine veriacich žiakov. Zarážajúce však bolo zistenie, že i v skupine žiakov, ktorých charakterizujú vedecko-ateistické svetonázorové predstavy, možno nájsť 9,1 % takých, ktorí sa nesprávajú podľa zásad komunistickej morálky. Zo skupiny svetonázorovo nevyhranených žiakov sa po experimente nespráva v duchu zásad komunistickej morálky 7,3 % respondentov (2, 8 — 20).

Proces utvárania mravného vedomia popri formovaní adekvátnych svetonázorových predstáv, postojov a aktivity úzko súvisí s ďalšími formami spoločenského vedomia, predovšetkým s estetickým vedomím. Tým, že pomáha odhaľovať estetickú podstatu socialistického spôsobu života, charakteru a činov socialistického človeka, sa estetické vedomie špecifickým spôsobom podieľa na formovaní jednotlivých komponentov mravného vedomia a vzťahov medzi ľuďmi. Preto utváranie mravného vedomia nie je možné bez formovania zodpovedajúceho estetického ideálu ako konkrétnej predstavy o kráse v ľuďoch, v ich vzájomných vzťahoch, o reálnom profile človeka socialistickej spoločnosti.

Na druhej strane však komponenty mravného vedomia tvoria obsah niektorých estetických kategórií, čím sa mnohé z nich dostávajú do úzkej súvislosti s kategóriami mravnými. Jedna z čiastkových úloh nášho výskumu bola preto zameraná na skúmanie vzťahu niektorých komponentov estetického vedomia (estetických potrieb, vzťahov, vkusu) a mravného vedomia žiakov SOU. Zaujímá-

malo nás, do akej miery ovplyvňuje kvalita mravného profilu žiaka úroveň jeho estetického vedomia (3, 10—18).

Analýza dosiahnutých výsledkov ukázala, že medzi úrovňou mravného profilu a estetickým vedomím respondentov existuje prirodzená súvislosť a úzky vzťah. V zmysle uvedenej súvislosti respondenti zo skupiny žiakov, ktorí majú kladný vzťah k socializmu a ich správanie je v duchu komunistickej morálky, prejavili viac rozvinuté estetické potreby ako respondenti v ostatných skupinách. V sústave ich estetických hodnôt nachádzame potreby, ktoré sú z hľadiska svojej podstaty náročnejšie (čítanie kníh, záujmovo-umelecká činnosť a pod.). Naopak v skupine žiakov, ktorí sa nesprávajú v zmysle princípov komunistickej morálky a majú negatívny vzťah k socializmu, prevládajú potreby nenárodné na čas i estetickú aktivitu, ba neraz pri ich uspokojovaní využívajú také kanály, prostriedky či spôsoby, ktoré môžu za istých okolností formovať ich estetické potreby nežiadúcim spôsobom.

I keď uvedené zistenia nechceme zovšeobecňovať, nazdávame sa, že poukazujú na vnútorné súvislosti medzi estetickým a mravným vedomím žiakov. Najkoncentrovanejšie a najvýraznejším spôsobom sa však tento vzťah prejavil pri skúmaní súvislostí medzi estetickým vkusom a ideovo-mravným profilom žiakov SOU. Na základe analýzy vkusových súdov a výsledkov besedy v jednotlivých skupinách sformovanosti mravného profilu žiakov môžeme konštatovať, že najvycibrenejší estetický vkus so zmyslom pre všetko pekné, moderné a účelné prejavilo 94 % žiakov správajúcich sa podľa zásad komunistickej morálky (ďalej I. skupina), ďalej 73,3 % žiakov s neujasneným vzťahom k socialistickým hodnotám a princípom komunistickej morálky (II. skupina), 68,4 % žiakov, ktorých tieto otázky nezaujímajú (IV. skupina), 56,3 % žiakov, ktorí sa nesprávajú v duchu komunistickej morálky a majú záporný vzťah k socializmu (III. skupina), a 55,8 % respondentov, ktorí sa k problémom vlastného mravného profilu nevedeli vyjadriť (V. skupina).

Modernosť pred účelnosťou uprednostňuje pri posudzovaní vecí a javov 13,3 % žiakov s neujasneným vzťahom k socialistickým hodnotám a komunistickej morálke (II. skupina), 12,5 % žiakov s negatívnym vzťahom k hodnotám socializmu, ktorí sa nesprávajú v súlade so zásadami komunistickej morálky (III. skupina), 10,5 % žiakov IV. skupiny, 5,8 % predstaviteľov V. skupiny a 3,5 % žiakov, ktorí majú kladný vzťah k socialistickým hodnotám a správajú sa podľa noriem komunistickej morálky (I. skupina).

Medzi respondentmi však boli i takí, ktorí za kritérium estetičnosti (vyjadrené slovami „páči sa mi“) považovali všetko to, čo bolo privezené zo Západu, poprípade to, čo je zo Západu. Takýmto spôsobom má „sformovaný“ svoj estetický vkus až 25 % tých žiakov, ktorí sa nesprávajú v duchu komunistickej morálky (III. skupina), 10,5 % žiakov IV. skupiny, 9,6 % žiakov V. skupiny a 6,7 % žiakov s neujasnenými mravnými postojmi a profilom (II. skupina). V skupine žiakov s kladným vzťahom k socializmu, správajúcich sa podľa zásad komunistickej morálky, sme nezaznamenali ani jeden prípad s takto sformovaným estetickým vkusom. Ostatní respondenti sa k týmto problémom nevedeli vyjadriť alebo im tieto otázky boli ľahostejné.

Uvedená analýza naznačuje, že celková úroveň estetických potrieb, vzťa-

hov, ale predovšetkým estetického vkusu žiakov SOU je formovaná v súlade so základnými princípmi socialistického estetického ideálu. Je príznačné a do istej miery i prirodzené, že v tejto skupine respondentov mali najpočetnejšie zastúpenie žiaci, ktorí sa správajú v duchu zásad komunistickej morálky, s kladným vzťahom k hodnotám socializmu. Výskum však na druhej strane upozornil i na pretrvávajúce rezervy a nedostatky v ostatných skupinách sfomovanosti mravného profilu vo vzťahu k celkovej úrovni ich estetického ideálu. Zvlášť významné sú z tohto hľadiska výsledky výskumu, ktoré poukazujú na priamy vzťah medzi prejavmi nesocialistického estetického vedomia a vkusu a úrovňou mravného profilu tých žiakov, ktorí sa nesprávajú v duchu komunistickej morálky a neuznávajú socialistické hodnoty. Uvedené zistenia by sa preto v budúcnosti mali stať akýmsi orientačným bodom v zameraní výchovného úsilia pedagógov SOU pri plnení cieľov mravnej i estetkej výchovy žiakov.

Mravný rozvoj osobnosti žiakov SOU, utváranie ich mravného vedomia, presvedčenia a správania je — a dokazujú to i výsledky nášho výskumu — zložitý a dlhodobý proces, na ktorom participuje mnoho činiteľov. Ťažisko tohto pôsobenia spočíva vo výchovno-vzdelávacom úsilí predovšetkým školy v najširšom zmysle tohto slova. Preto bolo prirodzené, že našu pozornosť vo výskume pútala i otázka podielu niektorých jej komponentov na danej úrovni sfomovanosti mravného profilu žiakov, ako aj možností jeho ďalšieho rozvoja.

Z výsledkov výskumu vyplýva, že východisko mravného vplyvu na žiakov počas vyučovania spočíva v obsahu učebných predmetov, predovšetkým spoločenskovedného zamerania. Realizovaná obsahová analýza presvedčivo dokázala ich pomerne veľké možnosti z hľadiska plnenia cieľov mravnej výchovy (4, 17—26). Na základe nej možno konštatovať, že v štruktúre spoločenskovedných učebných predmetov SOU niet takého, ktorého obsah by nebolo možné využiť pri formovaní socialistického mravného vedomia žiakov. Súčasne však upozornila na skutočnosť, že účinnosť týchto vnútorných dispozícií obsahu učebných predmetov je determinovaná úrovňou odbornej, pedagogicko-psychologickej i všeobecno-politickej pripravenosti učiteľov na ich výchovné využitie. Samotný obsah, nech je akokoľvek bohatý na takéto prvky a možnosti, ešte sám o sebe výchovne nepôsobí. Je len možnosťou, ktorú do stavu skutočnosti transformuje až zámerná a so znalosťou veci realizovaná činnosť učiteľa (5, 12—18).

Aktuálne sú i naše zistenia týkajúce sa potreby skvalitnenia prípravy vychovávateľov a funkcionárov SZM predovšetkým v oblasti voľby a výberu vhodných foriem a metód ideovovýchovnej práce v čase mimo vyučovania s dôrazom na neustálu aktuálnosť a obsahovú i vonkajšiu príťažlivosť (6, 22—26).

Celkove však výskum nepotvrdil zvyšujúcu sa úroveň a kvalitu mravného profilu žiakov SOU v jednotlivých ročníkoch (v zmysle socialistických mravných hodnôt). Rozdiely v ročníkoch boli štatisticky málo významné, ale v niektorých prípadoch sme vo vyššom ročníku zaznamenali i horšie výsledky než v predchádzajúcom. K uvedeným, pre školu nie práve lichotivým výsledkom a záverom sme dospeli v dôsledku pretrvávania radu nedostatkov v oblasti

mravnej, svetonázorovej i estetickej výchovy žiakov SOU, z ktorých upozorníme aspoň na najdôležitejšie:

- Na vyučovacích hodinách prevláda neúmerne množstvo faktov bez ich vnútorného pochopenia žiakmi SOU, čím dochádza k oslabeniu výchovného vplyvu vyučovania;
- úsilie školy a učiteľov sa často redukuje len na odovzdávanie hotových poznatkov, čo v značnej miere preťažuje pamäť žiakov; ich myslenie sa pri tom aktivizuje len minimálne;
- mravné, ale i svetonázorové a estetickovýchovné možnosti i obsahovo „silných“ učebných predmetov sú oslabované jednostranným verbalizovaním a nedoceňovaním medzipredmetových vzťahov;
- kultúra myslenia učňov sa niekedy podceňuje; žiakom SOU sa a priori pripisujú negatívne postoje k škole i poznávacím a intelektuálnym činnostiam.

V závere nášho príspevku sa pokúsime v zmysle našich výskumných záverov a na základe vlastných postrehov a skúseností i teoretického štúdia jednotlivých riešiteľov naznačiť niektoré smery zvyšovania účinnosti mravnej výchovy žiakov SOU.

V procese mravnej výchovy na SOU je potrebné v súlade s novou koncepciou výchovy a vzdelávania hľadať také možnosti, ktoré by umožňovali vychovávať s predstihom. To vyžaduje hľadať a používať adekvátny systém mravnej výchovy s využitím nových foriem, metód a prostriedkov, aplikovať komplexný prístup všetkých činiteľov a zásadu aktivizácie žiakov. V celom vyučovacom procese i v jednotlivých učebných predmetoch je treba exponovať ideovovýchovné a mravné aspekty a konzekvencie a využívať medzipredmetové vzťahy. Dôležitou sa ďalej ukazuje nevyhnutnosť vzbudzovať záujem žiakov SOU o otázky a problémy z oblasti morálky a mravnej výchovy. Vo väčšej miere, ako tomu bolo doteraz, sa žiada tiež zapájať žiakov SOU do verejného, kultúrneho a politického života, a tým pre nich vytvárať možnosti aktívneho mravného prejavu.

V našom príspevku sme sa dotkli len niektorých otázok súvisiacich s utváraním mravného profilu žiakov SOU tak, ako ich naši riešitelia riešili v uplynulom období. Je to škola a výchovní pracovníci, ktorí predovšetkým podmieňujú dosiahnutú úroveň, ale i výsledky, ktoré sa v tejto oblasti komunistickej výchovy dosiahnu v budúcnosti. Objektívne podmienky pre skvalitnenie procesu mravnej výchovy tu vo väčšine prípadov existujú; preto naša škola i celá socialistická spoločnosť právom očakávajú väčšie úsilie a výchovnú aktivitu zo strany subjektívneho faktora, ktorý by, vychádzajúc zo súčasného stavu, dokázal jeho úroveň naďalej zvyšovať.

POZNÁMKY

¹ Ričalka, M.: *Mravné ideály ako komponent ideovo-mravného vedomia žiakov SOU*. Záverečná správa o riešení čiastkovej výskumnej úlohy. Prešov, PdF UPJŠ, 1986.

² Darák, M.: *Svetonázorová orientácia žiakov SOU ako kritérium úrovne sformovanosti ich ideovo-mravného profilu*. Záverečná správa o riešení čiastkovej výskumnej úlohy. Prešov, PdF UPJŠ 1986.

³ Krajčová, N.: *Podiel niektorých komponentov estetického vedomia na utváraní ideovo-mravného vedomia žiakov SOU*. Záverečná správa o riešení výskumnej úlohy. Prešov, PdF UPJŠ 1986.

⁴ Tvrdý, J.: *Podiel obsahu spoločenskovedných učebných predmetov na formovaní ideovo-mravného vedomia žiakov SOU*. Záverečná správa o riešení čiastkovej výskumnej úlohy. Prešov, PdF UPJŠ 1986.

⁵ Varga, J.: *Učiteľ ako jeden z činiteľov utvárajúcich ideovo-mravné vedomie žiakov SOU*. Záverečná správa o riešení čiastkovej výskumnej úlohy. Prešov, PdF UPJŠ 1986.

⁶ Kominarec, I.: *Osobnosť vychovávateľa a jeho podiel na utváraní ideovo-mravného profilu žiakov SOU*. Záverečná správa o riešení čiastkovej výskumnej úlohy. Prešov, PdF UPJŠ 1986.

МИЛАН ДАРАК, НАДЕЖДА КРАЙЧОВА К НЕКОТОРЫМ АСПЕКТАМ ФОРМИРОВАНИЯ ИДЕЙНОГО, ПРАВСТВЕННОГО И ЭСТЕТИЧЕСКОГО ОБЛИКА УЧАЩИХСЯ СРЕДНИХ СПЕЦИАЛЬНЫХ УЧИЛИЩ

Проблема идейно-нравственного воспитания в сознании учащихся охватывает широкий комплекс вопросов, многие из которых до сих пор ждут удовлетворительного решения. Авторы статьи попытались проанализировать некоторые аспекты этой проблематики, используя результаты исследования проведенного коллективом кафедры педагогики Педагогического факультета в Прешове среди учащихся средних специальных училищ (ССУ).

Анализируя современный уровень идейно-нравственного сознания учащихся ССУ, авторы статьи указывают на его тесную связь с мировоззренческой ориентацией и эстетическим воспитанием в сознании учащихся. Они обращают внимание на ряд воспитательных факторов, которые оказали влияние на достигнутый уровень

нравственности в сознании. Авторы опираются на результаты количественного и качественного анализа исследуемого материала, полученного путем анкетирования и дополненного результатами педагогического эксперимента, который должен был показать возможности целенаправленного воспитательного влияния учителей.

С точки зрения дальнейшего повышения действенности идейно-нравственного воспитания учащихся ССУ полезными являются отмеченные в конце статьи недостатки и резервы, постоянно встречающиеся в процессе формирования идейно-нравственного начала в сознании учащихся, а также заключения и предложения как рекомендации для улучшения работы в этой области коммунистического воспитания учащихся ССУ.

MILAN DARÁK, NADEŽDA KRAJČOVÁ ON SOME ASPECTS OF THE FORMATION OF THE IDEOLOGICAL-MORAL CONSCIOUSNESS OF THE STUDENTS OF SVTS

The problems of ideological-moral consciousness include a wide complex of questions, which are still not satisfactorily answered. The authors of this contribution tried to analyse some aspects of these problems at which they have used results

of partial investigation made by the team of researchers at the Pedagogical Faculty in Prešov.

Analysing the contemporary level of ideological-moral consciousness of the students attending Secondary Vocational

Training Schools, the authors point at the very close relation between the world outlook orientation and aesthetic consciousness of the students. The authors use the results of quantitative and qualitative analysis of the research materials which were reached by questionnaire technique. This analysis is complemented by facts asquired by application of the pedagogical experiment that should point at possibilities of intencional educational influence of the teachers.

At the end of the study shortcomings are mentioned that are useful from the point of further increasing of efficiency of ideological-moral consciousness at the Secondary Vocational Training Schools, and that appear in the process of forming ideological-moral consciousness of students, as well as conclusions and recommendations for improving activity in the sphere of communist education of the students of the Secondary Vocational Training Schools.